(इंग्रजी टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

2022-18-SCR-605-624

भारतीय संघराज्य आणि इतर

विरुद्ध

सुब्रत नाथ

(दिवाणी अपील क्र. ७९३९-७९४०/२०२२)

२३ नोव्हेंबर २०२२,

[सरन्यायाधीश - डॉ. धनंजय वाय. चंद्रचूड, आणि न्यायमूर्ती - हिमा कोहली.]

सेवा विषयक विधी : केंद्रीय औद्योगिक सुरक्षा दल नियम, २००१ : नियम - ३२, शिस्तपालन अधिकारी – स्थानिक पोलिसांनी बंदराच्या बाहेर तांब्याच्या तारांनी भरलेला एक ट्रक अडवला आणि सीआयएसएफला कळवले की उत्तरवादी-शिपाई ड्युटीवर असताना, भंगार बंदरातून तांब्याच्या तारा काढून टाकण्यात आल्या आहेत.- निष्काळजीपणा आणि विविध गुन्ह्यांसाठी उत्तरवादीला निलंबित करण्यात आले आणि आरोपपत्र दाखल करण्यात आले.- शिस्तपालन अधिकाऱ्यांनी सेवेतून बडतर्फीचा दंड ठोठावला, जो अपीलीय आणि पुनरीक्षण अधिकाऱ्यांनी निश्चित केला .- उच्च न्यायालयाने बडतर्फ करण्याच्या शिक्षेचे सक्तीच्या निवृत्तीत रूपांतर केले.- खंडपीठाने

उत्तरवादीला पूर्ण वेतनासह पुन्हा सेवेत ठेवण्याचे निर्देश दिले आणि शिस्तपालन अधिकाऱ्यांना उत्तरवादीच्या निष्काळजीपणा आणि कर्तव्यात कसूर केल्याबद्दल शिक्षेचा नवीन आदेश जारी करण्याचे निर्देश दिले.- अपीलावर, असे अधिनिर्णित केले - तथ्य शोधणारे अधिकारी असल्याने, शिस्तपालन प्राधिकरण आणि अपील प्राधिकरण या दोघांनाही चौकशी अहवालाचा भाग असलेल्या पुराव्याची तपासणी करण्याचा विशेष अधिकार आहे. - विभागीय चौकशीदरम्यान पुरावा पुरेसा आणि विश्वासार्ह असल्याचे आढळून आल्यानंतर, गैरवर्तनाचे गांभीर्य लक्षात घेऊन दोषी कर्मचाऱ्याला योग्य शिक्षा देण्याचा विवेक शिस्तपालन प्राधिकरणाला आहे.- न्यायालयीन पुनरावलोकनाच्या अधिकारांचा वापर करताना, उच्च न्यायालय/न्यायालय सामान्यतः शिक्षा देण्याबाबत स्वतःच्या निष्कर्षावर पोहोचण्यासाठी पुराव्याचे पुनर्मूल्यांकन करू शकत नाही, जोपर्यंत शिक्षा देण्यात आलेली शिक्षा गुन्ह्याच्या तुलनेत इतकी जास्त नसते की त्यामुळे सद्सद्विवेकबुद्धीवर आघात असेल.- उत्तरवादीवर लादलेला सेवेतून बडतर्फीचा आदेश रद्द करून एकल न्यायाधीश आणि खंडपीठ दोघांनीही चूक केली , त्यामुळे उच्च न्यायालयाने दिलेला निकाल रद्द केला जातो, तर अपीलीय अधिकारी आणि पुनरीक्षण प्राधिकरणाने कायम ठेवलेला शिस्तपालन प्राधिकरणाचा निकाल पुनर्संचयित केला जातो.

याचिका निकाली काढत न्यायालयाने असे अधिनिर्णित केले की, -

१.१. हे सर्वस्वी निश्चित आहे की न्यायालयांनी विभागीय चौकशीत नोंदवलेल्या तथ्यांच्या निष्कर्षांमध्ये हस्तक्षेप करणे टाळले पाहिजे, केवळ अशा परिस्थितीत जेथे असे निष्कर्ष कोणत्याही पुराव्याच्या आधारे नोंदवलेल्या पुराव्यांशी स्पष्टपणे विकृत किंवा पूर्णपणे विसंगत आहेत. तथापि, जर नैसर्गिक न्यायाच्या तत्त्वांचे उल्लंघन केले गेले असेल किंवा वैधानिक नियमांचे पालन केले गेले नसेल किंवा अनुशासनात्मक प्राधिकरणाची दुर्भावना असेल तर न्यायालये नक्कीच हस्तक्षेप करू शकतात. [परिच्छेद १५] [६१५-इ]

१.२ तथ्य शोधणारे अधिकारी असल्याने, शिस्तपालन प्राधिकरण आणि अपील प्राधिकरण या दोघांनाही चौकशी अहवालाचा भाग असलेल्या पुराव्यांची तपासणी करण्याचा विशेष अधिकार आहे. विभागीय चौकशीदरम्यान पुरावा पुरेसा आणि विश्वासार्ह असल्याचे आढळून आल्यानंतर, गैरवर्तनाचे गांभीर्य लक्षात घेऊन दोषी कर्मचाऱ्याला योग्य शिक्षा देण्याचा विवेकाधिकार शिस्तपालन प्राधिकरणाला आहे. तथापि, न्यायिक पुनरावलोकनाच्या अधिकारांचा वापर करताना, उच्च न्यायालय किंवा त्या प्रकरणासाठी, न्यायाधिकरण सामान्यतः लादलेल्या दंडाच्या संदर्भात स्वतःच्या निष्कर्षावर पोहोचण्यासाठी पुराव्याची पुन्हा प्रशंसा करू शकत नाही आणि जोपर्यंत लादलेली शिक्षा गुन्ह्याशी इतकी असमान नाही की यामुळे उच्च न्यायालय/न्यायाधिकरणाच्या विवेकाला धक्का बसेल किंवा इतर कारणांमुळे सदोष असल्याचे आढळून येत नाही.

१.३ एकल न्यायाधीश आणि विभागीय खंडपीठाचा दृष्टीकोन स्वीकारला जाऊ शकत नाही. उच्च न्यायालयाने चौकशी अधिकाऱ्यासमोर नोंदवलेल्या पुराव्यांशी संबंधित तथ्यात्मक पैलूंच्या कार्यक्षेत्रात प्रवेश करण्याचे कोणतेही योग्य कारण नव्हते. भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद २२६ अंतर्गत उच्च न्यायालयात निहित असलेल्या न्यायिक पुनरावलोकनाच्या अधिकारांचा वापर करताना परवानगी नसलेल्या पुराव्याची पुन्हा प्रशंसा करण्याचा हा स्पष्टपणे प्रयत्न होता. अनुशासनात्मक प्राधिकरणाने उत्तरवादीवर लादलेला आणि अपील प्राधिकरणाने कायम ठेवलेला सेवेतून बडतर्फ करण्याचा आदेश बाजूला सारून एकल न्यायाधीश तसेच विभागीय खंडपीठ या दोघांनीही चूक केली. [परिच्छेद २८] [६२३ -जी-एच; ६२४-ए]

१.४. प्रत्यर्थीविरुद्ध लावलेल्या आरोपांच्या कलमांच्या संदर्भात आणि त्याच्यावर लादलेल्या शिक्षेच्या संदर्भात, अपील प्राधिकरणाने योग्यरित्या पुष्टी केलेले आणि पुनरीक्षण प्राधिकरणाने कायम ठेवलेले, अनुशासनात्मक प्राधिकरणाने परत केलेले निष्कर्ष आणि निष्कर्ष स्वीकारले जातात . उत्तरवादी हा शिस्तबद्ध दलाचा सदस्य असल्याने त्याने आपले कर्तव्य परिश्रमपूर्वक पार पाडले असावे अशी अपेक्षा होती. त्याच्या घोर निष्काळजीपणामुळे आणि कर्तव्यातील निष्काळजीपणामुळे तो ज्या ठिकाणी कर्तव्य बजावत होता त्या ठिकाणाहून ८०० किलो तांब्याच्या तारांची चोरी झाली आहे. पुढे, नोंदींवरून असे दिसून येते की उत्तरवादी ने त्याने केलेल्या तेरा वर्षांच्या सेवेदरम्यान त्याचे मार्ग सुधारले नाहीत आणि त्याला विविध गुन्ह्यांसाठी आठ शिक्षा

देण्यात आल्या, त्यापैकी तीन शिक्षांमध्ये दोन वेळा वाढीव रक्कम एका वर्षासाठी संचयी प्रभावाशिवाय दोनदा थांबवणे आणि एका प्रसंगी संचयी प्रभावाशिवाय दोन वर्षांसाठी वेतनवाढ थांबवणे यांचा समावेश होता. अशा परिस्थितीत, उत्तरवादीला सशस्त्र दलात कायम ठेवण्याची इच्छा निश्चितच संशयास्पद आहे आणि शिस्तपालन प्राधिकरणाकडून त्याला सेवेतून बडतर्फ करण्याचा दंड ठोठावताना त्याच्या मागील वर्तनाच्या संदर्भात डोळे मिटण्याची अपेक्षा केली जाऊ शकत नाही. [परिच्छेद - २९] [६२४-बी-डी]

१.५ अपील प्राधिकरणाने कायम ठेवलेल्या आणि पुनरीक्षण प्राधिकरणाने मान्यता दिलेल्या अनुशासनात्मक प्राधिकरणाने काढलेले निष्कर्ष आणि निष्कर्ष पुनर्संचयित करताना आक्षेपित निर्णय रद्द करणे आणि बाजूला ठेवणे योग्य मानले जाते. उत्तरवादीला सेवेतून बडतर्फ करण्याचा दंड हा त्याच्या घोर निष्काळजीपणा आणि कर्तव्यातील निष्काळजीपणाशी सुसंगत आहे. [परिच्छेद ३०] [६२४-इ-जी]

बी.सी. चतुर्वेदी विरुद्ध भारतीय संघ आणि इतर (१९९५) ६

एससीसी ७४९: [१९९५] ४ पुरवणी एससीआर ६४४; ओरिसा राज्य आणि इतर विरुद्ध विद्याभूषण महापात्रा एआयआर १९६३ एससी ७७९: [१९६३] १ पुरवणी एससीआर ६४८; केंद्रीय औद्योगिक सुरक्षा दल आणि इतर विरुद्ध अब्रार अली (२०१७) ४ एससीसी ५०७; स्टेट बँक ऑफ बिकानेर आणि जयपूर विरुद्ध नेमी चंदनलवाया (२०११) ४ एससीसी ५८४: [२०११] ३

एससीआर ५८९; अध्यक्ष आणि व्यवस्थापकीय संचालक , व्ही.एस.पी. आणि इतर विरुद्ध गोपराजू श्री प्रभाकर हरी बाबू (२००८) ५ एससीसी ५६९: [२००८] ३ एससीआर ११८४; व्ही. पी. गुणसेकरन (२०१५) २ एससीसी ६१०: [२०१४] १३ एससीआर १३१२; युनियन ऑफ इंडिया आणि इतर भारतीय संघ आणि इतर वि. माजी. कॉन्स्टेबल राम करण (२०२२) १ एस. सी. सी. ३७३; भारतीय संघ विरुद्ध सरदार बहादूर (१९७२) ४ एस. सी. सी. ६१८: [१९७२] २ एस. सी. आर. २१८ चा संदर्भ आहे.

<u>निर्णय विधी संदर्भ</u>

[१९९५] ४ पुरवणी एससीआर ६४४	संदर्भित केले	परिच्छेद ११
[१९६३] १ पुरवणी एससीआर ६४८	संदर्भित केले	परिच्छेद १२
[२०११] ३ एससीआर ५८९	संदर्भित केले	परिच्छेद १७
[२००८] ३ एससीआर ११८४	संदर्भित केले	परिच्छेद १८
[२०१४] १३ एससीआर १३१२	संदर्भित केले	परिच्छेद १९
[१९७२] २ एससीआर २१८	संदर्भित केले	परिच्छेद २१

दिवाणी अपील न्यायाधिकरणक्षेत्र - दिवाणी अपील क्रमांक - ७९३९-७९४०/२०२२

एफ. एम. ए. क्रमांक ६७९/२०१९ सह एफ. एम. ए. क्रमांक - ६८०/२०१९ मधील कलकत्ता उच्च न्यायालयाच्या दिनांक ०९.०९.२०२१ च्या निर्णय आणि आदेशावरून.

सह

दिवाणी अपीलासह क्रमांक - ७९४१-७९४२/२०२२,

उपस्थित पक्षांसाठी - वकील -रामेश्वर प्रसाद गोयल, आकांक्षा कौल, राजन कुमार चौरसिया, निधी खन्ना, राघव शर्मा, अरविंद कुमार शर्मा, रंजन मुखर्जी.

न्यायमूर्ती हिमा कोहली यांनी न्यायालयाचा निर्णय दिला –

१-२ या आदेशाद्वारे, एफ. एम. ए. क्रमांक - ६७९/२०१९ आणि एफ. एम. ए. क्रमांक - ६८०/२०१९ मध्ये कलकत्ता येथील उच्च न्यायालयाच्या विभागीय खंडपीठाने ९ सप्टेंबर २०२१ रोजी दिलेल्या सामान्य निकाल आणि आदेशाविरूद्ध भारत सरकारने दाखल केलेल्या दोन अपीलांवर आणि खाजगी उत्तरवादीने दाखल केलेल्या संबंधित अपीलांवर निर्णय घेण्याचा आमचा प्रस्ताव आहे.

३. सौकर्य, दिवाणी अपीलांमध्ये नमूद केलेल्या तथ्यांचा संदर्भ दिला जाईल. उत्तरवादी २६ फेब्रुवारी १९९४ रोजी केंद्रीय औद्योगिक सुरक्षा दल [१ संक्षिप्त मध्ये 'सीआयएसएफ] मध्ये हवालदार म्हणून रुजू झाला. ७ नोव्हेंबर २००७ रोजी, कोलकाता बंदराच्या गार्डन रीच परिसरात असलेल्या अलिफ नगर स्क्रॅप यार्ड येथे ७ नोव्हेंबर २००७ रोजीच्या २१:०० तासांवरून ८ नोव्हेंबर २००७ रोजीच्या ०५:०० तासांपर्यंतच्या 'सी' शिफ्ट ड्युटीसाठी उत्तरवादीला तपशीलवार माहिती देण्यात आली होती. म्हणजे ८ नोव्हेंबर २००७ रोजी, स्थानिक पोलिसांनी बंदर परिसराच्या बाहेर सुमारे ८०० किलो

(अंदाजे) तांब्याच्या तारांनी भरलेल्या टाटा-४०७ ट्रकला अडवले आणि कोलकाता पोर्ट ट्रस्ट परिसरातून तांब्याच्या तार काढून टाकण्यात आल्याचे कळताच सीआयएसएफला या घटनेची माहिती दिली. प्रत्यर्थी कर्तव्यावर असताना अलीफ नगर कोलकाता बंदराच्या भंगार आवारातून या तांब्याच्या तारा काढून टाकण्यात आल्या होत्या, असे उघडकीस आले. ७ डिसेंबर २००७ रोजीच्या निवेदनाद्वारे उत्तरवादीला निलंबित करण्यात आले आणि आरोपपत्र दाखल करण्यात आले. उत्तरवादीविरुद्ध तयार केलेले आरोपांचे दोन कलमे खालीलप्रमाणे आहेतः

<u>कॉन्स्टेबल क्र. ९४१४००८१७ सुब्रत नाथ - सीआयएसएफ युनिट केओपीटी कोलकाता, विरुद्ध आरोपनिश्चित केल्यानंतर ची निवेदन नियमावली.</u>

<u>आरोपाचे सार</u> – I

सीआयएसएफ युनिट कोलकाता ("सी" कॉय) येथील सदर क्रमांक ९४१४००८१७ कॉन्स्टेबल सुब्रत नाथ यांनी ७.११.२००७ रोजी रात्री २१०० ते ८.११.२००७ रोजी सकाळी ५०० पर्यंत शस्त्रास्त्रे आणि दारूगोळा घेऊन अलिफ नगर स्क्रॅप यार्ड येथे "सी" शिफ्ट ड्युटी बजावली होती. मात्र, ९४१४००८१७ कॉन्स्टेबल सुब्रत नाथ यांच्या सुरक्षा कवचात कोलकाता येथील अलिफ नगर स्क्रॅप यार्ड येथे तांब्याच्या तारेच्या इतर बंडलसह सुमारे ८०० किलो वजनाच्या तांब्याच्या तारांची चोरी रोखण्यात त्यांना अपयश आले.

क्रमांक ९४१४००८१७ कॉन्स्टेबल सुब्रत नाथ यांच्याकडून वरील कृती म्हणजे शिस्तबद्ध दलाचा सदस्य असल्याने घोर निष्काळजीपणा आणि कर्तव्यात कसूर आहे.

<u>आरोपाचे सार</u> – II

सीआयएसएफ युनिट कोलकाता येथील ९४१४००८१७ कॉन्स्टेबल सुब्रत नाथ यांनी सीआयएसएफमध्ये १३ वर्षांच्या सेवेच्या काळात विविध गुन्ह्यांमध्ये स्वतःला गुंतवले आहे आणि त्यामुळे त्यांना ८ (आठ) शिक्षा झाल्या आहेत. तरीही त्यांनी स्वतःला सुधारले नाही आणि त्यांचे चारित्र्य सुधारले नाही.

४. वरील आरोपांबाबत चौकशी करण्यासाठी एका चौकशी अधिकाऱ्याची नियुक्ती करण्यात आली होती. चौकशीदरम्यान आठ सरकारी वकिलांचे साक्षीदार तपासण्यात आले. तथापि, उत्तरवादीने त्याच्या बचावात कोणताही साक्षीदार सादर केला नाही. पुरावे आणि उत्तरवादीचा बचाव तपासल्यानंतर, चौकशी अधिकाऱ्याने असे ठरवले की उत्तरवादीविरुद्ध लावलेले दोन्ही आरोप योग्यरित्या सिद्ध झाले आहेत . शिस्तपालन अधिकाऱ्यांनी चौकशी अहवालासंदर्भात उत्तरवादीला कारणे दाखवा नोटीस बजावली, ज्याच्या उत्तरात त्यांनी निवेदन सादर केले. २७ नोव्हेंबर २००८ च्या आदेशानुसार, शिस्तपालन अधिकाऱ्यांनी, म्हणजेच कमांडंटने उत्तरवादीचे निवेदन नाकारले. असे आढळून आले की अभियोजन पक्षाच्या साक्षीदारांच्या जबाबांनी गुन्ह्याच्या ठिकाणाशी

सुसंगतता दर्शविली आणि उत्तरवादी कर्तव्यावर असताना अलिफ नगर स्क्रॅप यार्डमधून तांब्याच्या तारांची चोरी झाली होती हे सिद्ध झाले. शिवाय, सरकारी वकिलांच्या साक्षीदारांनी हे सिद्ध केले होते की उत्तरवादी हा ७/८ नोव्हेंबर २००७ रोजी मध्यरात्री नऊ वेगवेगळ्या तपासणी अधिकाऱ्यांनी कर्तव्य चौकीवर सतर्क असल्याचे आढळून आले होते, तरीही त्याने त्याच्या कर्तव्य क्षेत्रातील गुन्हेगारी कारवायांची तक्रार केली नव्हती.

५. ८ नोव्हेंबर २००७ रोजी १५:३० वाजता गुन्हा घडल्याचे एफआयआरमध्ये नोंदवले गेले होते, या उत्तरवादीच्या युक्तिवादाला शिस्तभंग अधिकाऱ्यांनी नकार देत म्हटले की, चोरी त्याच्या कर्तव्याच्या वेळेत झाली नव्हती.

> "१२. वरील सर्व बाबी विचारात घेतल्यानंतर, माझे असे मत आहे की सरकारी वकिलांनी कागदोपत्री आणि परिस्थितीजन्य पुराव्यांद्वारे समर्थित केलेल्या पुष्टीकारक विधानांच्या आधारे, आरोप-१ ने आरोपित अधिकाऱ्याविरुद्ध सिद्ध केले आहे . दुसरीकडे, आरोपित अधिकाऱ्याने आरोप-१ च्या कलमाला खोडून काढण्यासाठी त्याच्या निवेदनात कोणतेही खात्रीलायक साहित्य सादर केले नाही. तो बचाव पक्षाचा कोणताही साक्षीदारही सादर करू शकला नाही. चौकशीदरम्यान त्याने सादर केलेल्या बचाव पक्षाच्या कागदपत्रांमध्ये त्याच्या बाजूने काहीही सिद्ध झाले नाही. त्याने (संरक्षण निशाणी - ६) सादर केलेल्या एफआयआर

प्रतीमध्ये ०८.११.२००७ रोजी सुमारे १५.३० वाजता गुन्हा घडल्याचे दाखवले आहे, ज्याद्वारे तो त्याच्या कर्तव्याच्या वेळेत झालेल्या चोरीच्या सर्व दाव्यांचे खंडन करू इच्छित होता, त्याची सखोल तपासणी करण्यात आली.

XXX XXX XXX

वरील तक्रारीवरून असे दिसून येते की तक्रारदाराने ०८.११.२००७ रोजी १५.१५ वाजता तांब्याच्या तारेची वसुली केली होती तर एफआयआरमध्ये ०८.११.२००७ रोजी १५.३० वाजता गुन्हा घडल्याचे दाखवले आहे आणि अलिफ नगर केएमसी स्वीपर क्वार्टर्स येथे तांब्याच्या तारांच्या काही कॉइल्सने भरलेल्या टाटा ४०७ वाहनाची चोरी आणि पुनर्प्राप्ती वाहन असल्याचे वर्णन केले आहे. अशा प्रकारे, याचा अर्थ असा की चोरी होण्यापूर्वी तांब्याच्या तारेची वसुली करण्यात आली होती, जी अशक्य आणि हास्यास्पद आहे. पुढे असे आढळून आले की एफआयआरमध्ये ०८.११.२००७ रोजी २२०० वाजता मिळालेल्या माहितीची वेळ, चोरीची घटना १५.३० वाजता दर्शविली आहे तर तक्रारीत त्याच दिवशी १५.१५ वाजता वसुली करण्यात आल्याचे दाखवले आहे. या सर्व बाबींवरून असे दिसून येते की पश्चिम बंदर पोलिस

ठाण्याच्या संबंधित पोलिस अधिकाऱ्याला माहिती मिळण्यापूर्वी आणि चोरी होण्यापूर्वीच ही वसुली करण्यात आली होती..... या सर्व बाबी एकत्रितपणे लक्षात घेता, एफआयआरमध्ये टाटा-४०७ वाहनात भरलेल्या तांब्याच्या तार सापडल्याच्या वस्तुस्थितीची पुष्टी होते आणि पीडब्ल्यू१, पीडब्ल्यू२ आणि पीडब्ल्यू८ चे जबाब हे पुष्टी करते की जप्त केलेले वाहन ८.११.२००७ रोजी सकाळी पोलिस कोठडीत होते. वरील सर्व बाबींवरून असे सिद्ध होते की अलिफ नगर स्क्रॅप यार्डमधून तांब्याच्या तारांची चोरी ०७/०८.११.२००७ च्या रात्री आरोपित अधिकाऱ्याच्या कर्तव्याच्या कालावधीत झाली होती आणि सदर तांब्याची तार नंतर पश्चिम बंदर पोलिसांनी जप्त केली आणि ०८ .११.२००७ च्या सकाळी पश्चिम बंदर पोलिस ठाण्यात पी.डब्लू १, पी.डब्लू २ आणि पी.डब्लू ८ च्या भेटीपूर्वी टाटा - ४०७ वाहनात भरून त्यांच्या ताब्यात ठेवली..... आरोप-II च्या कलमाबाबत, मला पी.डब्लू ४ चे विधान आणि कागदोपत्री पुरावे आढळतात जे स्पष्टपणे सिद्ध करतात की आरोपित अधिकारी सीआयएसएफ मध्ये त्याच्या १३ वर्षांच्या सेवेत विविध गुन्ह्यांसाठी ०८ शिक्षा दिल्यानंतरही त्याने स्वतःमध्ये सुधारणा केलेली नाही. वर दिलेल्या मूल्यांकन, चर्चा

आणि मूल्यांकन केलेल्या वस्तुस्थिती आणि वस्तुस्थितीवरून, मला असे आढळते की चौकशी अधिकाऱ्याने काढलेले निष्कर्ष सर्व बाबतीत निष्पक्ष, तर्कसंगत आणि न्यायिकदृष्ट्या न्याय्य आहेत. म्हणून, मी चौकशी अधिकाऱ्याच्या निष्कर्षांशी पूर्णपणे सहमत आहे आणि आरोपित अधिकाऱ्याला आरोप-१ च्या कलम आणि आरोप-२ च्या कलमांखाली दोषी ठरवतो.

६. वरील निष्कर्ष लक्षात घेता आणि केंद्रीय औद्योगिक सुरक्षा दल नियम, २००१ [२ संक्षिप्त -सीआयएसएफ, २००१'] च्या अनुसूची-१ आणि नियम ३२ (१) सह वाचलेल्या नियम ३२ अंतर्गत दिलेल्या अधिकारांचा वापर करून, शिस्तपालन प्राधिकरणाने उत्तरवादीवर सेवेतून बडतर्फीचा दंड ठोठावला. शिस्तपालन प्राधिकरणाने २७ नोव्हेंबर २००८ रोजी दिलेल्या आदेशामुळे नाराज होऊन, उत्तरवादीने अपील दाखल केले, जे ३ फेब्रुवारी २००९ रोजी खालील निरीक्षणांसह फेटाळण्यात आले:

"५. मी अपीलकर्त्याने दाखल केलेले अपील, विभागीय कार्यवाहीच्या फायली, चौकशी अधिकाऱ्याचे निष्कर्ष आणि रेकॉर्डवर असलेल्या इतर संबंधित कागदपत्रांचा काळजीपूर्वक विचार केला आहे आणि मी माझे मन या प्रकरणावर लावले आहे.

मला असे आढळले आहे की अपीलकर्त्याविरुद्ध लावण्यात आलेले आरोप रेकॉर्डवर असलेल्या प्रचंड पुराव्यांच्या आधारे सिद्ध झाले आहेत. चौकशी अधिकाऱ्याने निष्पक्ष आणि न्याय्य पद्धतीने चौकशी केली होती आणि त्याला प्रतिकूल पुरावे नाकारण्यासाठी आणि त्याच्या बचावासाठी पुरेसे साहित्य सादर करण्यासाठी सर्व वाजवी संधी दिल्या होत्या. तथापि, तो असे करण्यात अयशस्वी झाला. या प्रकरणात कोणतीही महत्त्वपूर्ण अनियमितता किंवा न्यायाचा अपहार झालेला नाही." शिस्तपालन अधिकाऱ्यांनी प्रकरणातील सर्व पैलूंचा विचार करून अंतिम आदेश पारित केला आहे. रेकॉर्डवर ठेवण्यात आले आहे आणि अपीलकर्त्याला अंतिम आदेश-क्रमांक-व्ही-१५०१४/माझ-०४/केओपीटी/डेस्क/ एसएन/ ०८/८२७१ दिनांक २७.११.०८ द्वारे "सेवेतून बडतर्फ" असा दंड सुनावण्यात आला आहे. अपीलकर्त्याच्या सुरक्षा कव्हर अंतर्गत केओपीटी च्या अलिफ नगर स्क्रॅप यार्डमध्ये सुमारे ८०० किलो वजनाच्या तांब्याच्या तारेसह ठेवलेले सुमारे ८०० किलो वजनाचे तांबे तार चोरीला रोखण्यात तो अपयशी ठरला आहे. अपीलकर्त्याने ७.११.२००७ रोजी २१०० तासांपासून ०८.११.२००७ रोजी ०५०० तासांपर्यंत अलिफ नगर स्क्रॅप यार्ड

ड्युटी पोस्टवर 'सी' शिफ्ट ड्युटी करत असताना आणि शिस्तबद्ध दलाच्या सदस्याकडून अपेक्षेप्रमाणे त्याचे वर्तन सुधारले नाही, जरी त्याच्या अल्प कालावधीत त्याच्या चुकीच्या सवयींसाठी ०८ (आठ) वेळा दंड/शिक्षा देण्यात आली असली तरी. १३ वर्षांची सेवा ही गुन्ह्याच्या गंभीरतेनुसार आहे.अपीलकर्त्याने विचारात घेण्यासारखे कोणतेही ठोस आणि तार्किक कारण दिलेले नाही. अपीलकर्त्याने त्याच्या अपीलात मांडलेल्या इतर अनेक युक्तिवादांमध्ये कोणताही अर्थ नाही.

६. त्यामुळे, शिस्तपालन प्राधिकरणाने म्हणजेच कमांडंट सीआयएसएफ युनिट कोलकाता यांनी २७.११.२००८ रोजी दिलेल्या दंडाच्या आदेशात हस्तक्षेप करण्यासाठी मला कोणतीही शामक परिस्थिती आढळत नाही. म्हणूनच, अपीलकर्त्याने ५.१२.२००८ रोजी केलेले अपील योग्यतेशिवाय फेटाळण्यात येत आहे.

७. त्यानंतर उत्तरवादीने महानिरीक्षक, सीआयएसएफ/एनईएस यांच्या कार्यालयात एक सुधारित याचिका सादर केली, जी १९ मे २००९ च्या आदेशानुसार रद्द करण्यात आली, ज्यामध्ये असे म्हटले होते की त्याच्यावर लावण्यात आलेले आरोप निःसंशयपणे

सिद्ध झाले आहेत; त्याला स्वतःचा बचाव करण्यासाठी सर्व वाजवी संधी देण्यात आल्या आहेत; शिस्तभंगाच्या कारवाईत कोणतीही प्रक्रियात्मक अनियमितता नव्हती.

८. शिस्तपालन प्राधिकरण आणि अपील प्राधिकरणाचे आदेश कायम ठेवणाऱ्या सुधारित प्राधिकरणाने दिलेल्या आदेशामुळे असमाधानी प्राधिकरणाने कलकत्ता उच्च न्यायालयात डब्लू.पी. क्रमांक १४१०२/२००९ या नावाने नोंदणीकृत रिट याचिका दाखल केली. २५ जून २०१८ च्या आदेशानुसार, विद्वान एकल न्यायाधीशांनी ही याचिका निकाली काढली आणि उत्तरवादीला लावण्यात आलेली बडतर्फीची शिक्षा सक्तीच्या निवृत्तीमध्ये रूपांतरित करण्यात आली, कारण अधिकाऱ्यांनी प्रकरणाशी संबंधित संबंधित नोंदी आणि चौकशीतील एक महत्त्वाचा कागदपत्र, म्हणजेच बीट बुक, जतन करण्यात अयशस्वी ठरले होते, ज्यामध्ये उत्तरवादीने त्याच्या रिलीव्हरकडून पदभार स्वीकारल्याची वेळ आणि घटनास्थळी उपलब्ध असलेल्या वस्तू आणि त्याने त्याच्या उत्तराधिकारीला पदभार सोपवण्याची वेळ नोंदवली होती, त्याची तपासणी आवश्यक होती. रिट याचिकेच्या प्रलंबिततेमुळे अधिकाऱ्यांनी चौकशीचे संबंधित रेकॉर्ड राखायला हवे होते असे निरीक्षण नोंदवून, विद्वान एकल न्यायाधीशांनी उत्तरवादीला लादलेली सेवेतून बडतर्फीची शिक्षा रद्द केली आणि २७ नोव्हेंबर २००८ पासून त्याला सर्व परिणामी लाभांसह सक्तीने सेवेतून निवृत्त केले.

९. उपरोक्त आदेशाला अपीलकर्त्यांनी - भारत संघाने अपीलांच्या दोन संचांमध्ये (एफएमए क्र. ६७९/२०१९ आणि एफएमए ६८०/२०१९) आव्हान दिले होते, जे ९

सप्टेंबर २०२१ च्या वादग्रस्त निकालाद्वारे विभागीय खंडपीठाने निकाली काढले होते, ज्यामध्ये उत्तरवादीला लादलेल्या बडतर्फीच्या शिक्षेऐवजी सक्तीची निवृत्ती घेण्याचा विद्वान एकल न्यायाधीशांचा निर्णय रद्द करण्यात आला आणि बाजूला ठेवण्यात आला. त्याऐवजी, असे निर्देश देण्यात आले की उत्तरवादीला त्याच्या बडतर्फीच्या तारखेपासून पूर्ण परत वेतनासह सेवेत पुनर्स्थापित करण्याचा अधिकार असेल. शिस्तपालन प्राधिकरणाला पुढे निर्देश देण्यात आले की उत्तरवादीच्या बाबतीत बडतर्फी, सेवेतून काढून टाकणे किंवा सक्तीची निवृत्ती या शिक्षेव्यतिरिक्त त्याच्या निष्काळजीपणा आणि कर्तव्यात कसूर करण्याच्या अनुरूप शिक्षेचा नवीन आदेश जारी करावा.

१०. उपरोक्त निकालावर प्रश्न उपस्थित करत, सध्याची अपील अपीलकर्त्यांनी - भारतीयसंघ राज्याने दाखल केली आहे. उच्च न्यायालयाने शिस्तपालन अधिकाऱ्यांना त्यांच्याविरुद्ध शिक्षेचा नवीन आदेश जारी करण्याचे आवाहन करणाऱ्या निर्देशांमुळे नाराज होऊन, उत्तरवादीने विशेष अपील परवानगीसाठी याचिका देखील दाखल केल्या आहेत. या याचिकेत विद्वान एकल न्यायाधीशांनी दिलेल्या आदेशात हस्तक्षेप करण्याचा कोणताही प्रसंग नव्हता, ज्याद्वारे सेवेतून काढून टाकण्याची शिक्षा रद्द करण्यात आली होती आणि उत्तरवादीला सक्तीने सेवेतून निवृत्त करण्याचे निर्देश देण्यात आले होते.

११. अपीलकर्त्यांकडून - भारतीय संघाच्या वतीने उपस्थित राहणाऱ्या, सुश्री आकांक्षा कौल, विद्वान वकिलांनी असा युक्तिवाद केला आहे की वादग्रस्त निकाल - उच्च

न्यायालयाने उत्तरवादीला पुनर्स्थापित करण्याचे निर्देश देऊन अपीलीय अधिकारी म्हणून काम केले आहे, जे बी.सी. चतुर्वेदी विरुद्ध भारतीय संघराज्य आणि इतर ३ [(१९६५) ६ एससीसी ७४९] मध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने घालून दिलेल्या कायद्याच्या विरुद्ध आहे; उच्च न्यायालयाने न्यायालयीन पुनरावलोकनाअंतर्गत त्यांना मिळालेल्या अधिकारांचा वापर करताना, अपीलीय प्राधिकरणाच्या जागी पाऊल टाकून सादर केलेल्या पुराव्यांवर स्वतंत्र निष्कर्ष काढण्यासाठी पुराव्याचे पुनर्मूल्यांकन करू नये ; नैसर्गिक न्यायाच्या नियमांचे उल्लंघन झाले आहे किंवा चौकशी योग्य पद्धतीने केली गेली नाही किंवा शिस्तपालन प्राधिकरणाने काढलेले निष्कर्ष कोणत्याही पुराव्यावर आधारित नाहीत अशी उत्तरवादीने कोणतीही तक्रार उपस्थित केली नाही. विद्वान वकिलांनी असा युक्तिवाद केला की, या प्रकरणात, चौकशी एका सक्षम अधिकाऱ्याने केली होती, नैसर्गिक न्यायाच्या नियमांचे योग्यरित्या पालन केले गेले होते आणि चौकशी अधिकाऱ्यांनी काढलेले निष्कर्ष पुरेशा पुराव्यांवर आधारित होते. उत्तरवादीला स्वतःचा बचाव करण्याची वाजवी संधी दिल्यानंतर योग्यरित्या आयोजित केलेल्या विभागीय चौकशीत उत्तरवादी विरुद्धचे आरोप सिद्ध झाले आहेत हे लक्षात घेता, शिस्तपालन प्राधिकरणाने लादलेल्या आणि अपील प्राधिकरणाने कायम ठेवलेल्या सेवेतून बडतर्फीच्या शिक्षेचे रूपांतर सक्तीच्या निवृत्तीमध्ये करण्याचे आणि खंडपीठाने पुराव्याचे पुनर्मूल्यांकन करून आणि उत्तरवादीला पूर्ण वेतनासह सेवेत पुनर्स्थापित

करण्याचे निर्देश देऊन आणि त्यानंतरच शिक्षेचा नवीन आदेश जारी करून विद्वान एकल न्यायाधीशांना कोणतेही चांगले कारण नव्हते.

१२. ओरिसा राज्य आणि इतर विरुद्ध विद्याभूषण महापात्रा ४ [एआयआर १९६३ एससी ७७९] या प्रकरणातील निर्णयाचा हवाला देत, असा युक्तिवाद करण्यात आला की स्थापित गैरवर्तनाचे गांभीर्य लक्षात घेऊन, शिस्तपालन प्राधिकरणाला दोषी अधिकाऱ्याला शिक्षा देण्याचा अधिकार आहे आणि अशी शिक्षा भारतीय संविधानाच्या कलम २२६ अंतर्गत उच्च न्यायालयाच्या पुनरावलोकनासाठी खुली नाही. अपीलकर्त्यांच्या वतीने असेही आवाहन करण्यात आले की दंड देताना उत्तरवादी चे भूतकाळातील वर्तन विचारात घेतले जाऊ शकते, जर ते तात्काळ प्रकरणात केल्याप्रमाणे वेगळ्या आरोपाचा भाग बनवले गेले तर. सदर सादरीकरणाच्या समर्थनार्थ, विद्वान वकिलांनी केंद्रीय औद्योगिक सुरक्षा दल आणि इतर विरुद्ध अबरार अली ५ [(२०१७) ४ एसएससी ५०७] चा उल्लेख केला.

१३. उत्तरवादीचे विद्वान वकील श्री. रंजन मुखर्जी यांनी केलेला एकमेव युक्तिवाद असा आहे की, विद्वान एकल न्यायाधीशांनी उत्तरवादीला पूर्ण वेतनासह पुनर्स्थापित करण्याचे निर्देश दिल्यानंतर, उत्तरवादीच्या निष्काळजीपणा आणि कर्तव्यात कसूर करण्याच्या अनुषंगाने शिस्तपालन प्राधिकरणाने नवीन आदेश द्यावा असा आदेश देणे विभागीय खंडपीठाचे न्याय्य नव्हते. त्याऐवजी, अपीलकर्त्यांनी दाखल केलेले अपील - भारतीय संघराज्य - पूर्णपणे फेटाळून लावायला हवे होते, अशा परिस्थितीत, विद्वान

एकल न्यायाधीशांनी लादलेली सक्तीची निवृत्तीची शिक्षा पुनर्संचयित झाली असती आणि अंतिम स्वरूप प्राप्त झाले असते ज्यामुळे उत्तरवादीला त्याचे निवृत्ती लाभ मिळविण्याचा अधिकार मिळाला असता.

१४. आमच्या विचारार्थ उपस्थित होणारा मुद्दा असा आहे की, खटल्यातील दिलेल्या तथ्यांनुसार, शिस्तपालन प्राधिकरणाने उत्तरवादीवर लादलेल्या आणि अपीलीय प्राधिकरणाने तसेच पुनरीक्षण प्राधिकरणानेही कायम ठेवलेल्या शिक्षेत विद्वान एकल न्यायाधीश आणि खंडपीठाने हस्तक्षेप करायला हवा होता का?

१५. विभागीय चौकशीत नोंदवलेल्या तथ्यांच्या निष्कर्षांमध्ये न्यायालयांनी हस्तक्षेप करणे टाळावे हे सर्वमान्य आहे, परंतु अशा परिस्थितीत जेथे असे निष्कर्ष स्पष्टपणे विकृत आहेत किंवा पुराव्यावर आधारित नाहीत अशा परिस्थितीत वगळता. तथापि, जर नैसर्गिक न्यायाच्या तत्त्वांचे उल्लंघन झाले असेल किंवा वैधानिक नियमांचे पालन केले गेले नसेल किंवा शिस्तपालन प्राधिकरणामुळे काही गैरप्रकार घडले असतील, तर न्यायालये निश्चितच हस्तक्षेप करू शकतात.

१६. वरील संदर्भात, बी.सी. चतुर्वेदी (उपरोक्त) मध्ये या न्यायालयाच्या तीन न्यायाधीशांच्या खंडपीठाने केलेले निरीक्षण खालीलप्रमाणे आहे:

> “१२. न्यायालयीन पुनरावलोकन म्हणजे निर्णयाविरुद्ध अपील नसून निर्णय कसा घेतला जातो याचा आढावा असतो.

न्यायालयीन पुनरावलोकनाचा अधिकार म्हणजे व्यक्तीला योग्य वागणूक मिळते याची खात्री करणे आणि प्राधिकरणाने पोहोचलेला निष्कर्ष न्यायालयाच्या दृष्टीने योग्य आहे याची खात्री करणे नाही. जेव्हा एखाद्या सरकारी कर्मचाऱ्याने केलेल्या गैरवर्तनाच्या आरोपांवर चौकशी केली जाते, तेव्हा न्यायालय/न्यायाधिकरण हे हे ठरवण्यास इच्छुक असते की चौकशी सक्षम अधिकाऱ्याने केली आहे की नैसर्गिक न्यायाच्या नियमांचे पालन केले जात आहे. निष्कर्ष किंवा निष्कर्ष काही पुराव्यांवर आधारित आहेत की नाही, चौकशी करण्याचा अधिकार सोपवलेल्या प्राधिकरणाकडे तथ्य किंवा निष्कर्षापर्यंत पोहोचण्याचे अधिकार क्षेत्र, शक्ती आणि अधिकार आहेत. परंतु तो निष्कर्ष काही पुराव्यांवर आधारित असावा. पुरावा कायद्याचे तांत्रिक नियम किंवा त्यात परिभाषित केल्याप्रमाणे तथ्याचा पुरावा किंवा पुरावा, शिस्तभंगाच्या कार्यवाहीला लागू होत नाहीत. जेव्हा प्राधिकरण स्वीकारते की पुरावा आणि निष्कर्षाला त्यातून पाठिंबा मिळतो, तेव्हा शिस्तभंगाच्या प्राधिकरणाला दोषी अधिकारी आरोपासाठी दोषी आहे असे मानण्याचा अधिकार आहे. न्यायालय/न्यायाधिकरण त्यांच्या न्यायालयीन पुनरावलोकनाच्या

अधिकारात, पुराव्याचे पुनर्मूल्यांकन करण्यासाठी आणि पुराव्यांवरील स्वतःच्या स्वतंत्र निष्कर्षांवर पोहोचण्यासाठी अपीलीय अधिकारी म्हणून काम करत नाही. जेथे प्राधिकरणाने दोषी अधिकाऱ्याविरुद्धची कार्यवाही नैसर्गिक न्यायाच्या नियमांशी विसंगत पद्धतीने किंवा चौकशीची पद्धत विहित करणाऱ्या वैधानिक नियमांचे उल्लंघन करून धरली आहे किंवा जेथे शिस्तपालन प्राधिकरणाने काढलेला निष्कर्ष किंवा निष्कर्ष कोणत्याही पुराव्यावर आधारित नाही अशा ठिकाणी न्यायालय/न्यायाधिकरण हस्तक्षेप करू शकते. जर निष्कर्ष किंवा निष्कर्ष असा असेल की कोणताही वाजवी व्यक्ती कधीही पोहोचला नसता, तर न्यायालय/न्यायाधिकरण निष्कर्ष किंवा निष्कर्षात हस्तक्षेप करू शकते आणि प्रत्येक प्रकरणातील तथ्यांशी जुळवून घेण्यासाठी दिलासा साचा करू शकते.

१३. शिस्तपालन अधिकारी हा एकमेव न्यायाधिश आहे. जेव्हा अपील सादर केले जाते तेव्हा अपील अधिकाऱ्यांना पुराव्याचे किंवा शिक्षेच्या स्वरूपाचे पुनर्मूल्यांकन करण्याचा सह-व्यापक अधिकार असतो. शिस्तपालन चौकशीत, कायदेशीर पुराव्याचा कडक पुरावा आणि त्या पुराव्यावरील निष्कर्ष संबंधित नसतात.

पुराव्याची पुरेशीता किंवा पुराव्याची विश्वासार्हता न्यायालयासमोर मांडण्याची परवानगी देता येत नाही. भारत संघ विरुद्ध एच.सी. गोयल ६[(१९६४) ४ एससीआर ७१८] या खटल्यात या न्यायालयाने पान ७२८ वर असा निर्णय दिला की जर शिस्तपालन अधिकाऱ्यांनी पोहोचलेल्या पुराव्यांचा विचार करून काढलेला निष्कर्ष विकृत असेल किंवा रेकॉर्डच्या दर्शनी भागावर पेटंट त्रुटी असेल किंवा कोणत्याही पुराव्यावर आधारित नसेल तर प्रमाणपत्र जारी केले जाऊ शकते.

XXX XXX XXX

१८. वरील कायदेशीर स्थितीचा आढावा घेतल्यास असे सिद्ध होईल की शिस्तपालन प्राधिकरण आणि अपील करताना अपील प्राधिकरण, तथ्य-शोधक अधिकारी असल्याने शिस्त राखण्यासाठी पुराव्यांचा विचार करण्याचा विशेष अधिकार आहे. त्यांना गैरवर्तनाची तीव्रता किंवा गांभीर्य लक्षात घेऊन योग्य शिक्षा देण्याचा विवेकबुद्धी देण्यात आली आहे. उच्च न्यायालय/न्यायालय, न्यायालयीन पुनरावलोकनाचा अधिकार वापरताना, सामान्यतः स्वतःच्या निष्कर्षाला शिक्षेवर बदलू शकत नाही आणि इतर काही शिक्षा देऊ शकत नाही. जर शिस्तपालन प्राधिकरण किंवा अपील प्राधिकरणाने लादलेल्या शिक्षेमुळे उच्च न्यायालय/न्यायालयाच्या विवेकाला धक्का बसला, तर ते शिस्तपालन/अपील प्राधिकरणाला लादलेल्या शिक्षेचा पुनर्विचार करण्याचे निर्देश देऊन

किंवा खटला कमी करण्यासाठी, ते स्वतः, अपवादात्मक आणि दुर्मिळ प्रकरणांमध्ये, त्याच्या समर्थनार्थ योग्य कारणांसह योग्य शिक्षेची अंमलबजावणी करू शकते.

(भर दिला)

१७. स्टेट बँक ऑफ बिकानेर आणि जयपूर विरुद्ध नेमी चंद नलवाया ७ [(२०११) ४ एससीसी ५८४] या खटल्यात, या न्यायालयाच्या दोन न्यायाधीशांच्या खंडपीठाने खालीलप्रमाणे निकाल दिला:

"७. आता हे निश्चित झाले आहे की न्यायालये अपीलीय न्यायालय म्हणून काम करणार नाहीत आणि देशांतर्गत चौकशीत दिलेल्या पुराव्यांचे पुनर्मूल्यांकन करणार नाहीत, किंवा रेकॉर्डवरील सामग्रीवर दुसरा दृष्टिकोन शक्य आहे या आधारावर हस्तक्षेप करणार नाहीत. जर चौकशी निष्पक्ष आणि योग्यरित्या झाली असेल आणि निष्कर्ष पुराव्यांवर आधारित असतील, तर पुराव्याच्या पर्याप्ततेचा किंवा पुराव्याच्या विश्वासार्ह स्वरूपाचा प्रश्न विभागीय चौकशीतील निष्कर्षांमध्ये हस्तक्षेप करण्याचे कारण राहणार नाही. म्हणून, विभागीय चौकशीत नोंदवलेल्या तथ्यांच्या निष्कर्षांमध्ये न्यायालये हस्तक्षेप करणार नाहीत, जिथे असे निष्कर्ष कोणत्याही पुराव्यावर आधारित नसतील किंवा जिथे ते स्पष्टपणे विकृत असतील. विकृती शोधण्यासाठीची चाचणी म्हणजे अभिलेखावरील सामग्रीवरून वाजवीपणे काम करणारे न्यायाधिकरण अशा निष्कर्षावर किंवा निष्कर्षावर पोहोचू शकले असते का हे पाहणे. तथापि, जर नैसर्गिक न्यायाच्या तत्त्वांचे किंवा वैधानिक नियमांचे उल्लंघन झाले असेल किंवा आदेश मनमानी, लहरी, दुर्भावनापूर्ण

किंवा बाह्य विचारांवर आधारित असल्याचे आढळले तर न्यायालये शिस्तभंगाच्या बाबींमध्ये निष्कर्षांमध्ये हस्तक्षेप करतील. (बी.सी. चतुर्वेदी विरुद्ध युनियन ऑफ इंडिया ८[(१९९५) ६ एससीसी ७४९], युनियन ऑफ इंडिया विरुद्ध जी. गनायुथम ९[(१९९७) ७ एससीसी ४६३], बँक ऑफ इंडिया विरुद्ध देगाला सूर्यनारायण १० [(१९९९) ५ एससीसी ७६२] आणि मुंबई उच्च न्यायालय विरुद्ध शशिकांत एस. पाटील ११[(२०००) १ एससीसी ४१६] यांचा सामना पहा).

(भर दिला)

१८. अध्यक्ष आणि व्यवस्थापकीय संचालक, व्ही.एस.पी. आणि इतर विरुद्ध गोपराजू श्री प्रभाकर हरी बाबू, १२ [(२००८) ५ एससीसी ५६९] या दोन न्यायाधीशांच्या खंडपीठात न्यायालयाने शिस्तपालन प्राधिकरणाने दिलेल्या शिक्षेच्या आदेशाच्या प्रमाणाच्या सिद्धांतावरील अनेक उदाहरणांचा उल्लेख केला आणि असे म्हटले की:

> "२१. एकदा सर्व प्रक्रियात्मक आवश्यकतांचे पालन झाल्याचे आढळून आले की, न्यायालये सामान्यतः गुन्हेगार कर्मचाऱ्याला किती शिक्षेची शिक्षा दिली जाते यामध्ये हस्तक्षेप करणार नाहीत. उच्च न्यायालये केवळ काही प्रकरणांमध्ये प्रमाणाच्या सिद्धांताचा वापर करू शकतात. जर नियोक्त्याचा निर्णय कायदेशीर निकषांमध्ये असल्याचे आढळून आले, तर गैरवर्तन सिद्ध झाल्यावर सामान्यतः अधिकारक्षेत्राचा वापर केला जाणार नाही."

१९. भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २२६/२२७ अंतर्गत उच्च न्यायालयाने आपले अधिकार कसे वापरावेत याचे व्यापक मापदंड आणि शिस्तभंगाच्या कार्यवाहीच्या बाबी निश्चित करताना, भारतीय संघ आणि इतर विरुद्ध पी. गुणशेखरन १३[(२०१५) २ एससीसी ६१०] या खटल्यात या न्यायालयाच्या दोन न्यायाधीशांच्या खंडपीठाने असा निकाल दिला:

> "१२. सुव्यवस्थित स्थिती असूनही, हे लक्षात घेणे वेदनादायक आहे की उच्च न्यायालयाने शिस्तभंगाच्या कार्यवाहीत अपीलीय अधिकारी म्हणून काम केले आहे, चौकशी अधिकाऱ्यासमोरील पुराव्यांचेही पुनर्मूल्यांकन केले आहे. आरोप १ वरील निष्कर्ष शिस्तभंगाच्या प्राधिकाऱ्याने स्वीकारला आणि केंद्रीय प्रशासकीय न्यायाधिकरणाने देखील त्याला मान्यता दिली. शिस्तभंगाच्या कार्यवाहीत, उच्च न्यायालय प्रथम अपीलाचे दुसरे न्यायालय नाही आणि म्हणून काम करू शकत नाही." भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २२६/२२७ अंतर्गत असलेल्या अधिकारांचा वापर करून उच्च न्यायालय पुराव्याचे पुनर्मूल्यांकन करण्याचे धाडस करणार नाही. उच्च न्यायालय फक्त हे पाहू शकते की:
>
> (अ) चौकशी सक्षम अधिकाऱ्याकडून केली जाते;
>
> (ब) चौकशी त्या दृष्टीने विहित केलेल्या प्रक्रियेनुसार केली जाते;

(क) कार्यवाही करताना नैसर्गिक न्यायाच्या तत्त्वांचे उल्लंघन होते;

(ड) अधिकाऱ्यांनी खटल्याच्या पुरावे आणि गुणवत्तेला वगळून काही विचारांमुळे स्वतःला निष्पक्ष निष्कर्षापर्यंत पोहोचण्यास असमर्थ केले आहे;

(इ) अधिकाऱ्यांनी स्वतःला अप्रासंगिक किंवा बाह्य विचारांनी प्रभावित होऊ दिले आहे;

(फ) निष्कर्ष, त्याच्या अगदी सुरुवातीला, इतका पूर्णपणे मनमानी आणि लहरी आहे की कोणताही वाजवी व्यक्ती कधीही अशा निष्कर्षावर पोहोचू शकला नसता;

(ग) शिस्तपालन प्राधिकरणाने चुकून स्वीकार्य आणि भौतिक पुरावे मान्य करण्यात अपयशी ठरले होते;

(ह) शिस्तपालन प्राधिकरणाने चुकून निष्कर्षावर परिणाम करणारे अयोग्य पुरावे मान्य केले होते;

(च) वस्तुस्थितीचा निष्कर्ष कोणत्याही पुराव्यावर आधारित नाही.

१३. भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २२६/२२७ अंतर्गत, उच्च न्यायालय करणार नाही –

(i) पुराव्याचे पुनर्मूल्यांकन करणे;

(ii) चौकशीतील निष्कर्षांमध्ये हस्तक्षेप करणे, जर ते कायद्यानुसार केले गेले असेल;

(iii) पुराव्यांच्या पर्याप्ततेचा शोध घेणे;

(iv) पुराव्यांच्या विश्वासार्हतेचा शोध घेणे;

(v) काही कायदेशीर पुरावे असतील ज्यावर निष्कर्ष आधारित असू शकतात तर हस्तक्षेप करणे.

(vi) वस्तुस्थितीची चूक कितीही गंभीर वाटत असली तरी ती दुरुस्त करणे;

(vii) शिक्षेच्या प्रमाणबद्धतेकडे जाणे, जोपर्यंत ती त्याच्या विवेकाला धक्का देत नाही."

२०. युनियन ऑफ इंडिया अँड अदर्स विरुद्ध माजी कॉन्स्टेबल राम करण १४[(२०२२) १ एससीसी ३७३] या प्रकरणात, या न्यायालयाच्या दोन न्यायाधीशांच्या खंडपीठाने खालील समर्पक निरीक्षणे नोंदवली.

"२३. कायद्याचा सुप्रसिद्ध तत्व असा आहे की शिस्तपालन अधिकारी किंवा अपीलातील अपील अधिकारी हे दोषी कर्मचाऱ्याला शिक्षेचे स्वरूप ठरवतात. अशा कर्मचाऱ्याने केलेल्या गैरवर्तनाची गंभीरता लक्षात घेऊन, न्यायालयांना शिस्तपालन अधिकाऱ्यांचे कार्य गृहीत धरणे आणि ते बळकावणे शक्य नाही.

२४. शिस्तपालन अधिकाऱ्यांनी लादलेली शिक्षा न्यायालयाच्या विवेकाला धक्कादायक असल्याचे आढळून आल्यास, सामान्यतः शिस्तपालन अधिकाऱ्यांना किंवा अपील अधिकाऱ्यांना दंड आकारण्याच्या प्रश्नावर पुनर्विचार करण्याचे निर्देश दिले पाहिजेत. शिक्षेच्या प्रमाणावर न्यायालयीन पुनरावलोकनाची व्याप्ती उपलब्ध आहे परंतु मर्यादित व्याप्तीसह. जेव्हा ठोठावण्यात आलेला दंड गैरवर्तनाच्या स्वरूपाशी धक्कादायकपणे असमान असल्याचे दिसून येते तेव्हाच न्यायालये नाराज होतील. अशा परिस्थितीतही, दंडाचा आदेश बाजूला ठेवल्यानंतर, निर्णय घेणे शिस्तपालन/अपील अधिकाऱ्यांवर सोडले पाहिजे आणि न्यायालयाने शिक्षेचे प्रमाण लिहून आपला निर्णय बदलणे योग्य नाही. तथापि, केवळ दुर्मिळ आणि अपवादात्मक प्रकरणांमध्येच - जिथे न्यायालय खटला कमी करू शकते - सक्षम अधिकाऱ्याने दिलेल्या शिक्षेऐवजी

शिक्षेच्या प्रमाणाबद्दल स्वतःचा दृष्टिकोन बदलण्याचा विचार करू शकते - ते देखील ठोस कारणे सांगून.

२१. ओरिसा आणि इतर (उपरोक्त) राज्यातील या न्यायालयाच्या घटनापीठाने असा निर्णय दिला की जर बडतर्फीचा आदेश उत्तरवादीच्या गंभीर गुन्ह्याचा प्रथमदर्शनी दोष सिद्ध करणाऱ्या निष्कर्षांवर आधारित असेल, तर उच्च न्यायालय लादलेल्या शिक्षेचा पुनर्विचार करण्याचे निर्देश देऊ शकत नाही. एकदा का गुन्ह्याचे गांभीर्य स्थापित झाले आणि केलेली चौकशी विहित नियमांशी सुसंगत असल्याचे आढळून आले आणि नियमांनुसार विचारात घेतलेली वाजवी संधी गुन्हेगार कर्मचाऱ्याला देण्यात आली, तर लादलेली शिक्षा न्यायालयाकडून न्यायालयीन पुनरावलोकनासाठी खुली नाही. जोपर्यंत शिस्तपालन अधिकाऱ्यांनी असा निष्कर्ष काढला आहे असे काही पुरावे आहेत तोपर्यंत असा आदेश निर्विवाद ठरतो आणि उच्च न्यायालयाने हस्तक्षेप करण्यापासून परावृत्त केले पाहिजे. वरील मत भारत संघ विरुद्ध सरदार बहादूर १५ [(१९७२) ४ एससीसी ६१८]या खटल्यात व्यक्त केले आहे.

२२. कायदेशीर स्थितीचा सारांश सांगायचा तर, तथ्य शोधणारे अधिकारी असल्याने, शिस्तपालन प्राधिकरण आणि अपीलीय अधिकारी दोघांनाही चौकशी अहवालाचा भाग असलेल्या पुराव्यांची तपासणी करण्याचा विशेष अधिकार आहे. विभागीय चौकशीदरम्यान पुरावे पुरेसे आणि विश्वासार्ह असल्याचे आढळल्यानंतर, शिस्तपालन प्राधिकरणाला गैरवर्तनाचे गांभीर्य लक्षात घेऊन दोषी कर्मचाऱ्यावर योग्य शिक्षा

करण्याचा अधिकार आहे. तथापि, न्यायालयीन पुनरावलोकनाच्या अधिकारांचा वापर करून, उच्च न्यायालय किंवा त्या बाबतीत, न्यायाधिकरण सामान्यतः पुरावे पुन्हा मूल्यांकन करून दंडाच्या संदर्भात स्वतःच्या निष्कर्षावर पोहोचू शकत नाही जोपर्यंत आणि जोपर्यंत शिक्षा उच्च न्यायालय/न्यायाधिकरणाच्या विवेकाला धक्का देईल किंवा पी. गुणशेखरन (उपरोक्त) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे इतर कारणांमुळे दोषपूर्ण असल्याचे आढळत नाही. जर दोषी कर्मचाऱ्याला ठोठावण्यात आलेली शिक्षा उच्च न्यायालय किंवा न्यायाधिकरणाच्या विवेकाला धक्का देणारी असेल, तर शिस्तपालन/अपील प्राधिकरणाला शिक्षा पुन्हा विचारात घेण्यास सांगितले जाऊ शकते. केवळ अपवादात्मक परिस्थितीत, ज्यांचा उल्लेख करणे आवश्यक आहे, उच्च न्यायालय/न्यायाधिकरणाने ठोस कारणे देऊन स्वतःहून योग्य शिक्षा देण्याचा निर्णय घेतला पाहिजे.

२३. या खटल्यात वर नमूद केलेल्या कायद्याचा वापर करून, आमचा असा विचार आहे की उच्च न्यायालयाने शिस्तपालन अधिकाऱ्यांनी नोंदवलेल्या तथ्यांच्या निष्कर्षांमध्ये हस्तक्षेप करायला नको होता. उत्तरवादीविरुद्ध आरोप-१ हा ७ नोव्हेंबर २००७ च्या उशिरा ८ नोव्हेंबर २००७ च्या पहाटेपर्यंत त्याच्या सुरक्षा कवचात अलिफ नगर भंगार यार्डमध्ये पडलेल्या ८०० किलो तांब्याच्या तारांची चोरी रोखण्यात अयशस्वी ठरल्याबद्दल निष्काळजीपणा आणि कर्तव्यात कसूर केल्याबद्दल लावण्यात आला होता. नोंदींवरून असे दिसून येते की शिस्तपालन अधिकाऱ्यांनी रेकॉर्डवर आणलेल्या सर्व पुराव्यांचे

बारकाईने परीक्षण केले आहे, ज्यामध्ये आठ अभियोक्ता साक्षीदारांची साक्ष समाविष्ट आहे ज्यांनी प्रत्येकाने उत्तरवादी विरुद्ध लावलेल्या आरोपांना पुष्टी दिली आहे, आरोप-१ च्या कलम उत्तरवादी विरुद्ध सिद्ध झाल्याच्या निष्कर्षापर्यंत पोहोचण्यासाठी कागदोपत्री आणि परिस्थितीजन्य पुराव्यांचा आधार घेतला आहे . विशेष म्हणजे, उत्तरवादी ने कोणताही बचाव साक्षीदार सादर केला नाही आणि त्याने सादर केलेल्या कागदपत्रांवरून त्याच्या बाजूने काहीही सिद्ध झाले नाही.

२४. उत्तरवादीने नोंदवलेल्या एफआयआरमध्ये ८ नोव्हेंबर २००७ रोजी १५:३० वाजता घटनेची वेळ नमूद केली होती, जेव्हा तो कर्तव्यावर नव्हता, या उत्तरवादीच्या युक्तिवादाचेही शिस्तपालन अधिकाऱ्यांनी सखोल विश्लेषण केले. त्यांनी असे म्हटले की पश्चिम बंदर पोलिस ठाण्याने स्वतःहून एफआयआर दाखल केला होता. पोलिस ठाण्याच्या प्रभारींनी एका व्यावसायिक वाहनात भरलेल्या तांब्याच्या तारा जप्त केल्या होत्या आणि त्या पोलीस ठाण्याच्या आवारात ठेवण्यात आल्या होत्या. तक्रारीत असे नमूद केले आहे की तक्रारदाराने ८ नोव्हेंबर २००७ रोजी १५:१५ वाजता तांब्याच्या तारा जप्त केल्या होत्या, तर एफआयआरमध्ये माहिती मिळाल्याची वेळ ८ नोव्हेंबर २००७ रोजी २२:०० वाजता आणि चोरीची वेळ १५:३० वाजता दर्शविली आहे. ८ नोव्हेंबर २००७ रोजी रात्री १२:०० वाजण्याच्या खूप आधी चोरीची माहिती मिळाली होती असे पी.डब्लू १, पी.डब्लू २ आणि पी.डब्लू ८ यांनी दिलेल्या जबाबाशी एफआयआरमधील विसंगती लक्षात घेऊन, शिस्तपालन अधिकाऱ्यांनी उत्तरवादीचा दावा अस्वीकार्य

असल्याचे नाकारले आणि पुढे असे म्हटले की तांब्याच्या तारांची चोरी ७/८ नोव्हेंबर २००७ च्या मध्यरात्री उत्तरवादी च्या कर्तव्याच्या वेळेत झाली होती हे पुरावे योग्यरित्या सिद्ध करतात. त्यानुसार, शिस्तपालन अधिकाऱ्यांनी असा निष्कर्ष काढला की उत्तरवादीविरुद्ध आरोप-१ सिद्ध झाले आहे.

२५. चार्ज-२ बद्दल, शिस्तपालन अधिकाऱ्यांनी युनिटच्या कागदपत्र विभागाचे प्रभारी म्हणून काम करणारे एसआय/कमी. ए.के. दुआ (पीडब्ल्यू-४) यांचे विधान नोंदवले आणि त्यांना उत्तरवादी शी संबंधित सेवा कागदपत्रांच्या प्रती सिद्ध करण्यासाठी बोलावण्यात आले होते. सदर कागदपत्रे तपासल्यानंतर, त्यांनी नमूद केले की उत्तरवादी ला तेरा वर्षांच्या सेवेच्या कालावधीत विविध गुन्ह्यांसाठी आठ शिक्षा देण्यात आल्या होत्या परंतु त्याने स्वतःमध्ये सुधारणा केली नव्हती. भूतकाळातील त्याच्या सततच्या गैरवर्तनासह चार्ज-१ चा विषय असलेल्या ८०० किलो तांब्याच्या तारांच्या चोरीच्या गंभीर गुन्ह्यामुळे, शिस्तपालन अधिकाऱ्यांनी असे मत मांडले की उत्तरवादी शिस्तबद्ध दलात ठेवण्यास अयोग्य आहे आणि म्हणूनच, त्याला सेवेतून बडतर्फ करण्याचे निर्देश दिले.

२६. आम्ही वर नमूद केले आहे की शिस्तपालन प्राधिकरणाच्या निष्कर्षांना अपीलीय प्राधिकरण आणि पुनरीक्षण प्राधिकरणाची मान्यता मिळाली होती. तथापि, विद्वान एकल न्यायाधीशांनी मूळ रेकॉर्ड, विशेषतः बीट बुक, उपलब्ध नसल्याच्या एकमेव कारणावरून सेवेतून बडतर्फीचा आदेश रद्द केला आणि तो सक्तीच्या निवृत्तीमध्ये रूपांतरित केला, तर चौकशी अधिकाऱ्यासमोर सादर केलेल्या बीट बुकच्या उताऱ्याला

आणि उत्तरवादी ने सदर कागदपत्राची कबुली दिली होती या वस्तुस्थितीला मान्यता दिली. विद्वान एकल न्यायाधीशांनी चौकशी अधिकाऱ्यासमोर सादर केलेल्या बीट बुक हा एकमेव कागदपत्र नव्हता या वस्तुस्थितीकडे देखील दुर्लक्ष केले. उत्तरवादी विरुद्ध लावण्यात आलेले आरोप सिद्ध करण्यासाठी विभागाने सादर केलेल्या इतर साक्षीदारांच्या जबाबदाऱ्या होत्या आणि सदर साक्षीदारांनी विभागाच्या म्हणण्याला दुजोरा दिला होता. कोणत्याही टप्प्यावर, विद्वान एकल न्यायाधीशांनी असे निरीक्षण नोंदवले नाही की विभागीय चौकशी नैसर्गिक न्यायाच्या नियमांचे उल्लंघन केल्यामुळे खराब झाली आहे किंवा चौकशी वैधानिक नियमांचे घोर उल्लंघन करून करण्यात आली आहे.

२७. खंड न्यायधीशमंडळाने एक पाऊल पुढे जाऊन पुराव्यांचा पुनर्मूल्यांकन केला आणि असे निरीक्षण नोंदवले की, मूळ बीट बुक तयार न करण्याबाबत विद्वान एकल न्यायाधीशांचा दृष्टिकोन टिकाऊ नसल्याचा निष्कर्ष काढला असला तरी, ८०० किलो तांब्याच्या तारांचे ४२ बंडल असलेले एवढी मोठी चोरी "एका क्षणात" घडली असावी असा निष्कर्ष काढण्यास ते राजी झाले नाहीत. न्यायालयाने असे म्हटले की, उत्तरवादी विरुद्ध लावण्यात आलेल्या चोरीतील संगनमताचा आरोप गृहीत धरला गेला होता आणि उत्तरवादीच्या कर्तव्याच्या कालावधीतच इतक्या मोठ्या प्रमाणात चोरी होऊ शकते असा निष्कर्ष काढण्यासाठी पुरेसे पुरावे नव्हते, तरीही उत्तरवादी च्या निष्काळजीपणा आणि कर्तव्यात निष्काळजीपणाबद्दलचा आरोप-१ कायम ठेवण्यात आला. त्याच वेळी,

बडतर्फीच्या शिक्षेऐवजी सक्तीची निवृत्ती घेण्याचा निर्देश देणारा विद्वान एकल न्यायाधीशांनी दिलेला आदेश रद्द करण्यात आला आणि उत्तरवादीला पूर्ण वेतनासह सेवेत पुनर्स्थापित करण्याचे निर्देश देण्यात आले, तसेच शिस्तपालन अधिकाऱ्यांना त्याच्या कर्तव्यात निष्काळजीपणा आणि निष्काळजीपणाच्या अनुरूप बडतर्फीचा किंवा सेवेतून काढून टाकण्याचा किंवा सक्तीची निवृत्ती घेण्याचा शिक्षेशिवाय, नवीन बडतर्फीचा आदेश जारी करण्याचे स्वातंत्र्य देण्यात आले.

२८. विद्वान एकल न्यायाधीश आणि विभागीय खंडपीठ यांच्या दृष्टिकोनाचे आम्ही कौतुक करू शकत नाही. चौकशी अधिकाऱ्यांसमोर नोंदवलेल्या पुराव्यांशी संबंधित तथ्यात्मक पैलूंच्या क्षेत्रात उच्च न्यायालयाने प्रवेश करण्याचे कोणतेही चांगले कारण नव्हते. भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २२६ अंतर्गत उच्च न्यायालयाला देण्यात आलेल्या न्यायालयीन पुनरावलोकनाच्या अधिकारांचा वापर करताना अनुज्ञेय असलेल्या पुराव्याचे पुनर्मूल्यांकन करण्याचा हा स्पष्ट प्रयत्न होता. आमचे असे मत आहे की विद्वान एकल न्यायाधीश आणि विभागीय खंडपीठ दोघेही, शिस्तपालन प्राधिकरणाने उत्तरवादीवर लादलेला आणि अपीलीय प्राधिकरणाने कायम ठेवलेला सेवेतून बडतर्फीचा आदेश रद्द करून चूक केली.

२९. उत्तरवादीविरुद्ध लावण्यात आलेल्या आरोपांच्या कलम आणि त्याच्यावर लादण्यात आलेल्या शिक्षेच्या संदर्भात, शिस्तपालन अधिकाऱ्यांनी दिलेल्या निष्कर्षांशी आणि त्यांच्या निष्कर्षांशी आम्ही पूर्णपणे सहमत आहोत. उत्तरवादी शिस्तबद्ध दलाचा सदस्य

असल्याने, त्याने त्याचे कर्तव्य काळजीपूर्वक पार पाडले पाहिजे अशी अपेक्षा होती. त्याच्या घोर निष्काळजीपणा आणि कर्तव्यात कसूर यामुळे तो ज्या ठिकाणी त्याचे कर्तव्य बजावत होता तिथून ८०० किलो तांब्याच्या तारांची चोरी झाली आहे. शिवाय, नोंदींवरून असे दिसून येते की उत्तरवादीने तेरा वर्षांच्या सेवेत आपले मार्ग सुधारले नाहीत आणि विविध गुन्ह्यांसाठी त्याला आठ शिक्षा देण्यात आल्या, त्यापैकी तीन शिक्षांमध्ये दोनदा एका वर्षासाठी दोनदा वेतनवाढ थांबवणे आणि एका वेळी दोन वर्षांसाठी वेतनवाढ थांबवणे यांचा समावेश होता. अशा परिस्थितीत, उत्तरवादीला सशस्त्र दलात कायम ठेवण्याची इच्छा निश्चितच शंकास्पद आहे आणि शिस्तपालन अधिकाऱ्यांकडून त्याच्या मागील वर्तनाबद्दल त्याला सेवेतून बडतर्फ करण्याची शिक्षा ठोठावताना झापड लावणे अपेक्षित नाही.

३०. म्हणून, कलकत्ता उच्च न्यायालयाच्या विभागीय खंडपीठाने एफएमए क्रमांक ६७९/२०१९ आणि एफएमए क्रमांक ६८०/२०१९ मध्ये दिलेला ९ सप्टेंबर २०२१ रोजीचा वादग्रस्त निकाल आणि आदेश आणि २००९ च्या डब्लू.पी क्रमांक १४१०२ (डब्लू) मध्ये विद्वान एकल न्यायाधीशाने २५ जून २०१८ रोजी दिलेला आदेश रद्द करणे आणि बाजूला ठेवणे योग्य मानले जाते, तसेच २७ नोव्हेंबर २००८ च्या आदेशात स्पष्ट केल्याप्रमाणे, ३ फेब्रुवारी २००९ च्या आदेशाद्वारे अपीलीय प्राधिकरणाने योग्यरित्या कायम ठेवलेला आणि १९ मे २००९ च्या आदेशाद्वारे सुधारित केलेला शिस्तपालन प्राधिकरणाने काढलेला निष्कर्ष आणि निष्कर्ष पुनर्संचयित करणे योग्य मानले जाते. आमच्या मते, उत्तरवादीवर

लादण्यात आलेला सेवेतून बडतर्फीचा दंड त्याच्याकडून झालेल्या घोर निष्काळजीपणा आणि कर्तव्यात कसूर करण्याच्या समव्यापी आहे.

३१. परिणामी, भारतीय संघराज्याने दाखल केलेले दोन्ही अपील (विशेष अनुमती अपील (सी) क्रमांक ३५२४-२५/२०२२ मधून उद्भवलेले) मंजूर केले जातात आणि खाजगी उत्तरवादीने दाखल केलेल्या विशेष अनुमती अपील (नागरी) क्रमांक ११०२१-२२/२०२२ मधील अपील फेटाळले जातात, तर पक्षांना त्यांचा स्वतःचा खर्च सोसावा लागेल.

अपील निकाली काढले जाते.

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल."